

УПРАВЛІННЯ СТРАТИФІКАЦІЄЮ СУСПІЛЬСТВА
ЗАСОБАМИ ЕЛЕКТРОННОЇ ДЕМОКРАТІЇMANAGEMENT OF THE SOCIETY STRATIFICATION
BY MEANS OF ELECTRONIC DEMOCRACY

УДК 35:004

DOI <https://doi.org/10.32843/2663-5240-2019-11-20>**Нікіфорова Л.О.**к. екон. наук, доцент,
доцент кафедри економіки
підприємства та організації
виробництва
Вінницький національний технічний
університет**Азарова А.О.**к. техн. наук, професор,
професор кафедри менеджменту
та безпеки інформаційних систем
Вінницький національний технічний
університет**Ткачук Л.М.**к. екон. наук, доцент,
доцент кафедри фінансів та
інноваційного менеджменту
Вінницький національний технічний
університет**Шиян А.А.**к. фіз.-мат. наук, професор,
професор кафедри менеджменту
та безпеки інформаційних систем
Вінницький національний технічний
університет**Хошаба О.М.**к. техн. наук, доцент,
старший науковий співробітник
Інститут проблем математичних машин
та систем
Національної академії наук України

Сучасне суспільство є в достатній мірі стратифікованим. Електронна демократія вимагає залучення всіх страт до управління розвитком суспільства. Метою статті є розроблення моделі управління стратифікацією суспільства в аспекті електронної демократії засобами створення спеціалізованих веб-ресурсів (веб-порталів тощо) та управління їх контентом. Розроблено класифікацію веб-ресурсів за виділеними основними факторами стратифікації суспільства. Запропоновано модель управління стратифікацією суспільства, яка враховує особливості функціонування електронної демократії та електронного урядування. Наведено як функціональну схему для управління стратифікацією суспільства, так і приклади орієнтованих на різні суспільні страти веб-ресурсів для реалізації такого управління.

Ключові слова: стратифікація суспільства, електронна демократія, веб-ресурс, управління, контент.

Современное общество в достаточной мере стратифицированными. Электронная демократия требует привлечения всех страт к управлению развитием общества. Целью статьи является разработка модели управления стратификацией общества в аспекте электронной демократии средствами создания специализированных веб-ресурсов (веб-порталов и т.д.) и управления их контентом. Разработано классификацию веб-ресурсов по выделенным

основными факторами стратификации общества. Предложено модель управления стратификацией общества, которая учитывает особенности функционирования электронной демократии и электронного управления. Приведено как функциональную схему для управления стратификации общества, так и примеры ориентированных на различные общественные страты веб-ресурсов для реализации такого управления.

Ключевые слова: стратификация общества, электронная демократия, веб-ресурс, управление, контент.

Modern society is sufficiently stratified. Electronic democracy requires the involvement of all strata in managing the development of society. The purpose of the article is to develop a model for managing the stratification of society in the framework of e-democracy through the creation of specialized web resources (web portals, etc.) and the management of their content. A classification of web resources has been developed based on the main factors of stratification of society. The model of stratification management of society is proposed, which takes into account the peculiarities of the functioning of e-democracy and e-governance. It is represented as a functional scheme for managing the stratification of society, as well as examples of web-based resources targeting different social strata to implement such a management.

Key words: stratification of society, e-democracy, web resource, management, content.

Постановка проблеми у загальному вигляді. Сучасне суспільство складається із груп людей, які мають різні інтереси, належать до різних вікових, релігійних та національних груп, мають різні суспільні інтереси тощо. Водночас сучасні ЗМІ, які сьогодні є переважно електронними (або ж мають електронні компоненти), у своїх публікації орієнтуються на так званого «середнього споживача». У результаті, зазначені вище страти суспільства (групи людей, які мають схожі уподобання) змушені відвідувати досить велику кількість електронних сайтів тільки для того, щоб знати не просто інформацію, але інформацію, яка представлена у вигляді, який є найбільш придатним для саме цієї страти.

Електронна демократія уможливорює залучення якомога більшої кількості людей до аналізу ситуації та пропозицій влади, до прийняття рішень та аналізу результатів. Саме ці чинники зумовлюють потребу представлення інформа-

ції у вигляді, який є зрозумілим та прийнятним для якомога ширшого кола людей.

Таким чином, завдання управління стратифікацією людей у суспільстві є важливим елементом для розвитку електронної демократії.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Україні досить стрімкий розвиток електронних засобів комунікацій стимулюється державними структурами [1]. Це створює умови для широкого застосування електронної демократії [2; 3]. Зі свого боку, все це призводить до розширення спектру суспільних думок, до того, що навіть незначна кількість однодумців може бути почута усім суспільством.

Однак наша країна сьогодні перебуває в умовах потужної інформаційної війни, що є складовою частиною сучасних так званих «гібридних війн» [4]. Одним із напрямів такої інформаційної війни з боку супротивників якраз і є формування та розповсюдження ними саме тих суспільних думок у суспільстві, які призведе-

дуть до послаблення його єдності, погіршення соціально-економічного стану, до створення паніки, коли люди перетворюються на агресивний натовп, що здатен до деструктивних дій [5].

Загрози суспільству, які використовують інструменти електронної демократії, передовсім електронні засоби комунікації, притаманні не лише Україні. Вони все більше розповсюджуються у світі. Причинами цього є, наприклад, стрімке поширення міграційних процесів, яке призводить до того, що в межах одного суспільства змушені функціонувати досить великі спільноти людей, які дотримуються різних суспільних думок та уподобань.

Дослідження зазначених проблем все більше привертає увагу дослідників.

Наприклад, в джерелі [6] виявлено, що культурні особливості мігрантів у розвинених містах Китаю (де мешкає багато людей, вищим є дохід на одну особу та розвиток індустріального сектору) заважають адаптації мігрантів, які прибули з інших районів Китаю. Робиться висновок, що соціальна нерівність та відсутність мобільності людей на ринку праці спроможні обмежити розвиток Китаю у довгостроковій перспективі.

У джерелі [7], використовуючи дані громадської думки щодо підтримки різних форм тероризму серед респондентів на палестинських територіях, знайдено, що скептицизм щодо демократії та її придатності як форми державного управління уможливорює публічну підтримку для насильницького екстремізму на теренах Мусульманського світу. Вказується, що його представники підтримують насильницький екстремізм, розглядаючи його як елемент культурного опору. За результатами дослідження суспільної думки автор показує [7], що мають місце два ефекти: одні прихильники тероризму вважають, що демократія є несумісною з ісламом, тоді як інші вказують на соціально-економічні відносини як на основні.

У джерелі [8] доведено, що рівень макротолерантності позитивно сильно асоційований із високим рівнем протестів у мегаполісах США.

У джерелі [9] досліджено реакцію політичних партій на глобальну економічну кризу у 23 країнах Європи. Знайдено, що правлячі партії реагують на кризи більш активно, ніж опозиційні, зазвичай, у країнах, де зовнішній шок був вищим.

Здійснюється також моделювання формування у суспільстві соціальних груп, що складаються із прихильників однієї суспільної думки. Наприклад, в джерелі [10] здійснено моделювання впливу наявності індивідуальних думок гетерогенних агентів на формування соціальних груп. У результаті моделювання показано, що наявність сильних індивідуальних уподобань призводить до наявності у спільноті таких агентів у більшій кількості в окремих соціальних групах. На кількісні характеристики частки осіб, які обирають певний варіант, впливає як кількість доступних варіантів, так і початкова їх частка у суспільстві.

Таким чином, стратифікація суспільства за різними характеристиками є об'єктивним процесом, який все більше переходить в електронний простір. Отже, управління цим процесом сьогодні стає одним із найважливіших компонентів електронної демократії, що підлягає ретельному вивченню та розвиненню механізмів його оптимізації.

Мета статті. Метою статті є розроблення моделі управління стратифікацією суспільства в аспекті електронної демократії засобами створення спеціалізованих веб-ресурсів (веб-порталів тощо) та управління їх контентом.

Виклад основного матеріалу. Розглянемо модель класифікації веб-ресурсів. Суспільство стратифікується за притаманними для значної кількості людей стилями життя. Основні чинники, які визначають стиль життя, наведено на рис. 1.

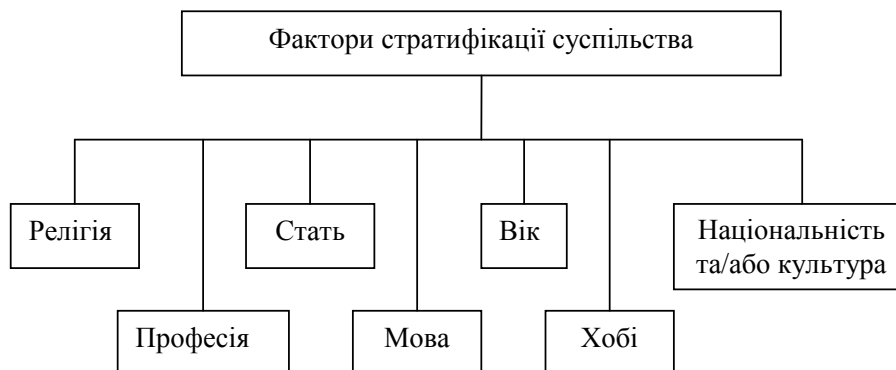

Рис. 1. Чинники стратифікації суспільства

Стиль життя вимагає сьогодні наявності електронного носія. Поки що, це, як правило, лайв-джорнал, групи та спільноти в соціальних мережах тощо.

Розглянемо ці чинники та вимоги до веб-ресурсів, які вони висувають. Підкреслимо, що ці вимоги стосуються переважно контенту цього веб-ресурсу.

Релігія. Релігійні вподобання людей висувають певні вимоги до притаманного їм стилю життя. Наприклад, для православ'я характерно, що релігійні свята відбуваються в інший час, ніж у католиків чи протестантів. Іслам висуває вимоги, яким його ревні прихильники досить часто слідує ретельніше, ніж християни. І для нього також є відмінності у притаманних для України святах. Врахування релігійних вимог стосується найчастіше одягу, їжі, поведінки людей (у тому числі представників органів влади) тощо.

Професія. Вона найчастіше виявляється у тому, що людина в її межах вважає себе спеціалістом чи навіть експертом. Тому іноді досить велику кількість інформації щодо суспільного життя вона оцінює саме зі своєї «професійної» точки зору. Зазвичай, це стосується передовсім спорідненої з даною професією інформації.

Стать. Чоловіки та жінки по-різному сприймають цілі масиви інформації. Насамперед, це стосується власного здоров'я, вагітності та дітей, сім'ї тощо. Тому інформаційне наповнення веб-ресурсу повинно враховувати такі особливості.

Мова. Мова подання інформації є важливим її елементом. Також сьогодні для України є важливим вивчення мов Європи, і тому до відповідного веб-ресурсу буде прикута увага також тих людей, які бажають вивчити певну мову.

Вік. Діти, підлітки, юні особи (тинейджери), молодь, середній вік, особи зрілого віку, особи старшого віку (пенсіонери). Всі ці вікові категорії мають потреби як в самій інформації, так і в її поданні, які часто аж надто сильно відрізняються.

Хобі. Велике значення сьогодні для людини має хобі. Саме в ньому часто людина бажає виявити свою індивідуальність, відмінність від інших, вона часто прагне реалізувати свої мрії та бажання, які протягом попереднього життя не змогла реалізувати.

Національність та/або культура. Національність та/або культура є чинником, який часто досить сильно впливає на прийняття людиною рішень. Також цей чинник має обмежувальний характер, визначаючи ту інформацію, яка перебуває свого роду «під заборонаю» в межах цієї національності та/або культури. Наприклад, для

татар та українців, які є громадянами України, сприйняття інформації щодо «походів козаків на Крим» може дещо відрізнятись.

Як видно навіть із короткого огляду, в межах кожного чинника, який визначає стиль життя, класифікацію можна продовжувати.

Модель управління стратифікацією суспільства. Прихильники певної сукупності стилів життя, які складають певне єдине ціле, можуть створювати окремі страти (сегменти) суспільства. Власне, наявність достатньо великої кількості таких страт і є невіддільною ознакою демократії. Чинником агрегації людей як в межах кожного із таких сегментів, так і всіх їх загалом є електронний простір.

Сьогодні є лише зачатки спроб створити фрагменти веб-ресурсів, які орієнтовані на окремого індивіда. Так, Google формує пошук з урахуванням історії переглядів людини (точніше, історії переглядів із даного комп'ютера), а в YouTube є опція «Рекомендовані вам» для перегляду відеоматеріалів. Інтернет-магазини формують розсилки з урахуванням і попередніх покупок, і переглянутих клієнтом товарів. Навіть більше, в Україні навіть ЗМІ вже починають диференціюватися за певними політичними інтересами (ймовірно, за полічними перевагами своїх власників).

Опишемо основні етапи формування та функціонування відповідних веб-ресурсів:

1) формулювання завдання управління даною стратою як елементом електронної демократії в Україні. Це раціонально робити в межах незалежної недержавної організації, яка є аналогічною за своїми функціями RAND у США;

2) підготовка відповідного веб-ресурсу. Він складається із таких кроків:

1. вибір страти та опис вимог до неї. Використовувати потрібно аналітичні матеріали, це є окремим напрямом роботи;

2. формування команди, яка буде готувати алгоритм роботи веб-ресурсу. Наприклад, можна враховувати рекомендації, надані у джерелі [11];

3. постановка завдання для програмістів;

4. формування команди, яка буде підтримувати веб-ресурс. Наприклад, потрібна команда ньюсмейкерів, яка буде обирати поточні новини та «перекладати» їх «мовою даної страти». Також необхідними є команди, які будуть наповнювати даний веб-ресурс потрібними для страти електронними матеріалами (як наявними, так і тими, що лише з'являються): кінофільмами та серіалами, книгами відповідної тематики, музикою тощо;

3) визначити та постійно оновлювати перелік електронних та інших ресурсів, матері-

алами з яких потрібно постійно наповнювати веб-ресурс. Також розробити методи для адаптації певних матеріалів під вимоги даного веб-ресурсу;

4) здійснювати постійний моніторинг суспільних думок у даній суспільній страті, потреб та вимог до контенту, які висувуються споживачами. Відстежувати суспільні, соціальні, політичні та економічні процеси, які відбуваються у даній суспільній страті. Здійснювати періодичний аналіз ситуації та розробляти заходи для стабільного існування даного веб-ресурсу;

5) періодично (можна раз на пів року або рік) аналізувати стан взаємодій соціальної страти та веб-ресурсу. Розробляти нові та удосконалювати наявні методи та технології управління соціальними думками страти та самою суспільною стратою загалом. Метою цієї діяльності є розвиток суспільства країни загалом.

Управління стратифікацією суспільства можна схематично представити на рис. 2.

Влада визначає напрями розвитку суспільства. Ці напрями суспільство обирає та затверджує під час виборів президента, парламенту, органів регіональної влади та управління. По суті, народ обирає також і систему суспільних страт, на які буде спиратися влада під час виконання своєї програми розвитку суспільства.

Влада з допомогою експертів та аналітиків (як залежних, так і незалежних) створює умови для функціонування тих веб-ресурсів, які потрібні їй та суспільству. Водночас потрібно підкреслити, що суспільство також впливає на сукупність веб-ресурсів через канал незалежних експертів та аналітиків, створюючи,

таким чином, певний зворотний зв'язок від суспільства до влади (що є також необхідним елементом е-демократії).

Веб-ресурси, зі свого боку, впливають на суспільство засобами відповідної страти. Суспільство інтегрує цей вплив та безпосередньо реагує на нього, передаючи зворотні реакції до влади каналами е-демократії.

Влада, зі свого боку, також має можливість безпосередньо впливати на суспільство на основі каналів е-урядування.

Зауваження. Слід підкреслити, що термін «вплив» в межах статті не має ніякого етичного чи емоційного забарвлення. Він лише констатує наявність зворотного зв'язку у системі «влада – суспільство», є інструментом управління. Буде цей вплив негативним чи позитивним залежить від конкретної ситуації, що є напрямом подальших досліджень авторів.

Як приклад розглянемо можливий підхід до стратифікації суспільства та наведемо перелік суспільних страт, які можуть бути використані. Для влади (тобто органів державної та регіональної влади та управління) можна порадити сприяти створенню таких веб-ресурсів (відповідні суспільні страти є практично очевидними). Цей перелік, зазвичай, не є повним та вичерпним, і, навіть в деяких випадках, він може бути надлишковим.

Перші три веб-ресурси можуть мати переважно регіональне спрямування:

– юридична допомога. Тут можуть бути застосовані боти (спеціальні комп'ютерні програми, які в автоматичному режимі надають фіксовані відповіді та фіксовані запитання). Також у межах цього веб-ресурсу повинна бути можливість для користувача отримати відпо-

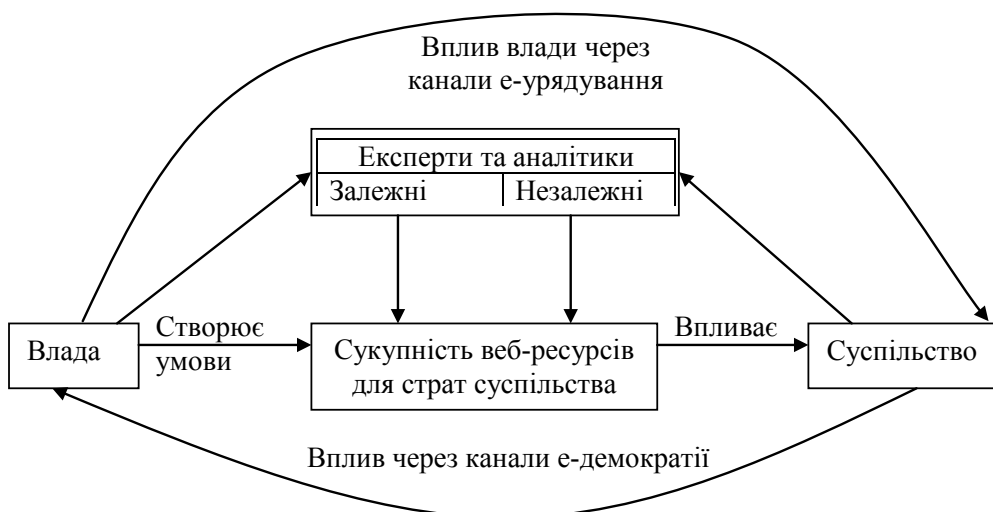

Рис. 2. Функціональна схема для управління стратифікацією суспільства

відь кваліфікованого юриста. Організаційно це можна зробити, зобов'язавши (під час видання ліцензії на роботу в регіоні) кожного юриста працювати фіксовану кількість годин на тиждень/місяць на такому веб-ресурсі для відповіді на запитання користувачів (фіксація проведеного часу здійснюється спеціальною комп'ютерною програмою);

- медична консультація. Так само, як і попередній веб-ресурс: боти + допомога приватних лікарів (також зобов'язати під час видання ліцензії на роботу в даному регіоні);

- веб-ресурс для життя регіону (наприклад, схід України) чи громади (міста або об'єднаної територіальної).

Далі веб-ресурси можуть бути як регіональні, так і всеукраїнські та орієнтовані на:

- вимушених переселенців, зокрема, кримських татар;

- ветеранів бойових дій;

- волонтерів;

- військових на контракті;

- військових відставників;

- студентів закладів вищої освіти;

- байкерів;

- мисливців та рибалок;

- школярів (за віковими категоріями);

- безробітних;

- малий бізнес;

- музику (за основними стилями);

- любителів кінофільмів (за основними жанрами);

- туристів (закордонний туризм, зелений туризм);

- фізкультуру;

- чиновників органів державної та регіональної влади та управління;

- пенсіонерів;

- мешканців приватного сектору.

По суті, кожна окрема людина буде обирати собі досить невелику кількість таких веб-ресурсів, якимивонайбудепрактичнощоденно послугуватися. Всі новини (політичні, економічні, соціальні, культурні, спортивні тощо) вона зможе отримати з веб-ресурсу. Всі необхідні довідкові матеріали, підбірку кіно- чи телепродукції – там же. Це значно спростить життя людей.

І водночас це допоможе владі «дослухатися і достукатися до кожного громадянина» шляхом надання йому саме тієї інформації, яка для нього є важливою, причому форма її представлення буде якраз такою, що є найбільш зручною і зрозумілою для кожної окремої людини.

Висновки. Сучасне суспільство є в достатній мірі стратифікованим. Електронна демо-

кратія вимагає залучення усіх страт до управління розвитком суспільства.

Поставленої авторами статті мети, а саме розроблення моделі управління стратифікацією суспільства в межах електронної демократії шляхом створення спеціалізованих веб-ресурсів (веб-порталів тощо) та управління їх контентом, досягнуто в повній мірі.

Розроблена класифікація веб-ресурсів уможливорює виділення та обґрунтування базових чинників стратифікації суспільства.

Запропонована авторами модель управління стратифікацією суспільства враховує особливості функціонування електронної демократії та електронного урядування.

Наведено як функціональну схему для управління стратифікацією суспільства, так і приклади орієнтованих на різні суспільні страти веб-ресурсів для реалізації такого управління.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Про схвалення Стратегії розвитку інформаційного суспільства в Україні : Розпорядження Кабінету міністрів України від 15 травня 2013 р. № 386-р. *Офіційний вісник України*. № 44. 2013. 1581 с.

2. Електронна демократія / Н.В. Грицяк, С.Г. Соловйов. Київ : НАДУ, 2015. 66 с.

3. Концептуальні засади електронного урядування та електронної демократії / В.Я. Малиновський, Н.В. Грицяк, А.І. Семенченко. Київ : ФОП Москаленко О.М., 2017. 70 с.

4. Третя світова : битва за Україну / Ю. Фельштинський, М. Станчев. – Київ: Наш формат, 2015. 456 с.

5. Lebon G. Psychology of peoples and masses. Moscow : Academic project, 2011. 238 p.

6. Wanyang H., Wangb R. Which Chinese cities are more inclusive and why? *Cities*. 2019. Vol. 86. P. 51–61.

7. Piazza J.A. Democratic skepticism and support for terrorism in the Palestinian Territories. *Public Choice*. 2019. Vol. 178. P. 417–443.

8. Claassen Ch., Gibson J. L. Does Intolerance Dampen Dissent? Macro-Tolerance and Protest in American Metropolitan Areas. *Political Behavior*. 2019. Vol. 41. P. 165–185.

9. Calca P., Gross M. To adapt or to disregard? Parties reactions to external shocks. *West European Politics*. 2019. Vol. 42. № 3. P. 545–572.

10. Alvarez E., Brida J. G. What about the others? Consensus and equilibria in the presence of self-interest and conformity in social groups. *Physica A*. 2019, Vol. 518. P. 285–298.

11. Метод оптимізації діяльності неструктурованої групи експертів в умовах ліквідації надзвичайних ситуацій / Яремчук Ю.Є., Нікіфорова Л.О., Шиян А.А. *Реєстрація, зберігання і обробка даних*. 2015. Т. 17. № 4. С. 59–70.